

ákærða hafi valdið brunanum, þó verður þeim ekki jafnað til fullrar sönnunar um, að ákærða hafi með íkveikju valdið brunanum. Verður því vegna skorts á sönnunum að sýkna ákærðu af því að hafa valdið bruna í bílskúrnum að Hlíðarvegi 18 aðfaranótt föstudagsins 2. mars 1979.

Með sömu röksemd er hún sýknuð af skaðabótakröfu frá Guðna Aðalsteinssyni.

Hæfileg málsvarnarlaun til skipaðs verjanda ákærðu, Gunnars Sólness hæstaréttarlögmanns, ákveðast kr. 200.000 úr ríkissjóði.

Barði Þórhallsson bæjarfógeti kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Ákærða, Inga Eyfjörð Sigurðardóttir, er sýknuð af öllum kröfum ákæruvaldsins í málinu.

Ákærða er sýknuð af skaðabótakröfu Guðna Aðalsteinssonar.

Málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærðu, Gunnars Sólness hæstaréttarlögmanns, ákveðast kr. 200.000 úr ríkissjóði.

Dómi þessum ber að fullnægja með aðför að lögum.

Mánudaginn 26. október 1981.

Nr. 161/1979. Alexander Sigurðsson

(Jón E. Ragnarsson hrl.)

gegn

Landsbanka Íslands

(Stefán Pétursson hrl.).

Gildi veðsetningar. Forsendur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Björn Sveinbjörns-son, Ármann Snævarr, Benedikt Sigurjónsson, Magnús Þ. Torfason og Sigurgeir Jónsson.

Áfrýjandi hefur skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 5. september 1979. Hann krefst þess aðallega, að dæmd verði

ógild veðsetning Stálvirkjans h/f til stefnda á fasteigninni Sogavegi 138 í Reykjavík, eign áfrýjanda, samkvæmt veðskuldabréfi fyrir vaxtaaukaláni, útgefnu 4. ágúst 1976, samkvæmt ódagsettu samþykki áfrýjanda til veðsetningarinnar, rituðu á eyðublað veðskuldabréfsins. Til vara krefst hann þess, „að greind heildarveðsetning nái aðeins til gkr. 2.995.430.00 að höfuðstól“. Hann krefst og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Fyrir Hæstarétt hafa verið lögð nokkur ný gögn.

Vaxtaaukalán það, sem í málinu greinir, rann til Stálvirkjans h/f, er hagnýtti sér það. Skiptir í því sambandi ekki máli, hvort það var notað til að greiða gjaldfallnar skuldir hlutafélagsins eða rann til þess sem reiðufé. Af félagsins hálfu hafa engar brigður verið á það bornar, að það sé skuldbundið stefnda um endurgreiðslu lánsfjárins, hvorki vegna undirskriftar af þess hálfu á veðskuldabréfið, ráðstafana stefnda í sambandi við útborgun lánsfjárins né af öðrum ástæðum. Getur áfrýjandi ekki borið fyrir sig, að veðsetningin sé óskuldbindandi fyrir hann vegna þess, að Stálvirkinn h/f hafi ekki orðið skuldbundinn gagnvart stefnda sem lántaki.

Ýmis gögn málsins, svo sem vætti Sveins Gústafssonar og bréf Stálvirkjans h/f til stefnda, dags. 14. maí 1976, benda til þess, að frá öndverðu hafi verið til þess ætlast af Stálvirkjanum h/f og stefnda, að hið veitta vaxtaaukalán gengi að verulegu leyti til greiðslu á gjaldföllum lausaskuldum hins fyrrnefnda. En hvað sem því líður, sést ekki, að af hálfu félagsins, eða síðar af hálfu þrotabús þess, hafi nokkru sinni verið hreyft athugasemdum við því, hvernig stefndi ráðstafaði lánsfénu, er til útborgunar þess kom. Verður því við það að miða, að gerðir stefnda í því efni hafi ekki verið andstæðar tilætlun Stálvirkjans h/f. Ósannað er, að forráðamönnum stefnda hafi mátt vera ljóst, að sú væri forsenda áfrýjanda fyrir veðsetningu á húseign sinni, að allt vaxtaaukalánið yrði greitt Stálvirkjanum h/f í reiðufé eða

inn á viðskiptareikning honum til ráðstöfunar án tillits til þess, hvort hlutafélagið í orði eða verki féllist á ráðstöfun lánsfjárins með öðrum hætti. Verður því ekki talið, að veðsetningin hafi verið óskuldbindandi fyrir áfrýjanda vegna ákvæða 32. gr. laga nr. 7/1936 eða vegna rangra forsendna hans annars.

Varakrafa áfrýjanda virðist vera við það miðuð, að þá fjárhæð, er í henni greinir, hafi stefndi greitt til Stálvirkjans h/f félaginu til eigin ráðstöfunar. Hafi stefndi í mesta lagi öðlast veðrétt í hinum veðsettu eignum fyrir þeirri fjárhæð.

Samkvæmt veðskuldabréfi því, sem málið fjallar um og orðrétt er greint í hinum áfrýjaða dómi, var veðtrygging í húseign áfrýjanda takmörkuð við 1.200.000 krónur. Að því leyti sem sú fjárhæð, er áfrýjandi miðar varakröfu sína við, fer fram úr þessu hámarki, varðar hún veðtryggingu í eignum annarra manna en áfrýjanda sjálfs, ýmist þeirra, sem voru samlagsaðiljar hans í héraði, en hafa ekki áfrýjað héraðsdómi af sinni hálfu, eða annarra. Er áfrýjandi ekki réttur málsaðili að varakröfunni að því marki. Að öðru leyti á við um varakröfuna, eins og hún er orðuð af hálfu áfrýjanda, hið sama og sagt var um aðalkröfu hans. Verður hún þegar af þeirri ástæðu ekki tekin til greina.

Samkvæmt framansögðu ber að staðfesta hinn áfrýjaða dóm. Eftir þeim úrslitum er rétt, að áfrýjandi greiði stefnda 3.000.00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Alexander Sigurðsson, greiði stefnda, Landsbanka Íslands, 3.000.00 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 21. júní 1979.

Mál þetta, sem dómtekið var 31. maí sl., hafa Alexander Sigurðsson, Krummahólum 6, Brandur Brynjólfsson, Baldursgötu 12, og Sævar Pétursson, Mariubakka 12, allir í Reykjavík, höfð-

að með stefnu, birtri 16. janúar 1979, gegn Landsbanka Íslands í Reykjavík.

Dómkröfur stefnenda eru þær, að ógiltar verði veðsetningar á fasteignum þeirra í Reykjavík, þ. e. Sogavegi 138, hluta af Baldursgötu 12 og hluta af Maríubakka 12, sem Stálvirkjanum h/f hér í borg hafi verið heimilaðar til handa stefnda með nafnritun stefnenda aftan á eyðublað, útfyllt sem veðskuldabréf fyrir vaxtaaukaláni merktu VL-292 að fjárhæð kr. 11.420.000, afhent stefnda og dagsett 4. ágúst 1976. Stefnendur krefjast þess og, að stefndi verði dæmdur til að greiða þeim málskostnað að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá LMFÍ.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann krefst sýknu af öllum kröfum stefnenda og greiðslu málskostnaðar að skaðlausu eftir mati dómarans.

Sættir hafa verið reyndar í máli þessu, en án árangurs.

MÁLAVEXTIR.

Hinn 4. ágúst 1976 var af hálfu fyrirtækisins Stálvirkjans h/f gefið út svohljóðandi veðskuldabréf:

„Undirritað firma, Stálvirkinn hf., Nafnnúmer 8328-9058, til heimilis Skeifunni 5, Reykjavík, viðurkenni hér með að skulda Landsbanka Íslands krónur 11.420.000, Kr. — ellefumiljónir fjögurhundruðogtuttugupúsund krónur — sem ég skuldbind mig til að endurgreiða að fullu á næstu 5 — fimm — árum með jöfnum afborgunum hálsárslega, kr. 1.142.000 í hvert sinn, með gjalddögum 5. ágúst og 5. febrúar ár hvert, í fyrsta sinn 5. febrúar 1977. Af skuldinni greiði ég vexti með skilmálum vaxtaaukalána samkvæmt vaxtaákvörðun Seðlabanka Íslands á hverjum tíma, nú 22,5%. Vextirnir greiðast hálsárslega eftir á með sömu gjalddögum og afborganir. Verði gerð breyting á vaxtaákvörðun Seðlabanka Íslands, þannig að vaxtaaukalán séu felld niður, greiði ég hæstu lögleyfða vexti fasteignaveðslána af skuldinni. Standi ég eigi í skilum með greiðslu afborgana og vaxta á réttum gjalddögum, ber mér að greiða hæstu lögleyfða dráttarvexti á hverjum tíma. Til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu höfuðstóls og vaxta af bréfi þessu svo og öllum kostnaði, sem af vanskilum kann að leiða, er Landsbanki Íslands hér með sett að veði fasteignin: af ofangreindri fjárhæð kr. 1.000.000, 5 herb. íbúð á 3. hæð merkt D + 1 herb. í kjallara í húsinu nr. 4 við Hrafnhóla í Reykjavík. Eignin er veðsett ásamt tilheyrandi lóðarréttindum, mannvirkjum öllum og öðru, sem henni

fylgir og fylgja ber, allt með 5. — fimmta — veðrétti og uppfærslurétti næst á eftir

1. veðr. kr. 600.000, til Veðd. Landsb. Ísl., dags. 11.5.73,
21.1.74, 219.246,

2. veðr. kr. 450.000, til Lífeyrissj. prentara, dags.
11.5.73, ríkistr.,

3. veðr. kr. 100.000, til Borgarsj. Reykjavíkur, dags. 24.11.73,

4. veðr. kr. 342.530, til handhafa, dags. 22.7.75,

af ofangreindri fjárhæð kr. 7.330.000, í 1. hæð og 1/2 kjallara hússins nr. 12 við Baldursgötu í Reykjavík, með tilheyrandi lóðarréttindum og öllu því, sem fylgir og fylgja ber, allt með

2. — öðrum — veðrétti og uppfærslurétti næst á eftir: 1. veðr. 3.000.000, til handhafa, dags. 28.12.72, af ofangreindri fjárhæð

kr. 1.200.000, í fasteigninni nr. 138 við Sogaveg í Reykjavík með tilheyrandi lóðarréttindum og öllu því, sem fylgir og fylgja ber, allt með 2. — öðrum — veðrétti og uppfærslurétti næst á

eftir: 1. veðr. kr. 700.000, til Iðnrekstrarsjóðs, dags. 7.11.74, af ofangreindri fjárhæð kr. 1.890.000, í 3ja herbergja íbúð á 1. hæð til vinstri í húsinu nr. 12 við Maríubakka í Reykjavík með

tilheyrandi lóðarréttindum og öllu því, sem fylgir og fylgja ber, allt með 3. — þriðja — veðrétti og uppfærslurétti næst á eftir: 1. veðr. kr. 400.000, til Veðd. Landsb. Íslands, dags.

2.2.70 og 13.10.70,

/vísit. 126 og 152,

2. veðr. kr. 2.000.000, til nýtt lán.

Veðhafa er kunnugt um þinglýstar kvaðir, sem hvíla á eignunum.

Skuldara er heimilt að segja ofangreindri skuld upp, enda sé það gert skriflega með minnst sex mánaða fyrirvara. Hið ofangreinda er veðsett í því ástandi, sem það er nú í eða síðar kann að verða, með hvers konar endurbótum og viðaukum, hverju nafni sem nefnast, og eru váttryggingarfjárhæðir hins veðsetta innifaldar í veðsetningunni.

Veðsetning þessi skal óhöggð standa, þótt greiðslufrestur verði veittur á hinni veðtryggðu skuld einu sinni eða oftár eða eigendaskipti verði á hinu veðsetta.

Skuldari skuldbindur sig til að halda hinu veðsetta váttryggðu og láta veðhafa í té, hvenær sem hann krefst þess, skilríki fyrir því, að svo sé gert, ella er honum jafnan heimilt, en þó ekki skylt, að váttryggja það á kostnað lántaka.

Standi skuldari ekki í skilum með greiðslur afborgana og vaxta

hinnar veðtryggðu skuldar, verði bú hans tekið til skipta sem þrotabú, hinu veðsetta eigi haldið við, váttryggingargjöld eða önnur gjöld eigi greidd í rétta tíð, fjárnám gert í hinu veðsetta, það selt eða sett á uppboð, þá er hin veðtryggða skuld í gjalddaga fallin án uppsagnar.

Falli skuldin í gjalddaga af einhverjum þeim ástæðum, sem að ofan greinir, er lánveitanda heimilt að láta selja veðið við opinbert uppboð til lúkningar skuldinni án dóms, sáttar eða aðfarar samkvæmt lögum nr. 57/1949, sbr. 39. gr. laga nr. 95, 5. júní 1947 og 3. gr. laga nr. 18, 4. nóvember 1887.

Rísi mál út af skuld þessari eða veðsetningu, má reka það fyrir bæjarþingi Reykjavíkur samkvæmt reglum 17. kafla laga nr. 85/1936.

Til staðfestu undirritar skuldari bréf þetta í viðurvist tveggja tilkvaddra vitundarvotta.

Útgáfustaður og dagsetning: Reykjavík, 4. ágúst 1976.

STÁLVIRKINN H/F.

Alexander Sigurðsson.

Vitundarvottar að rétttri

dags. og undirskrift.

Hermann Svavarsson

Ásmundur Bjarnason“.

Á baksíðu veðskuldabréfsins eru ritaðar svofelldar yfirlýsingar:

„Samþykkur framanritaðri veðsetningu sem þinglýstur eigandi að hluta í Hrafnhólum 4, Reykjavík,

Sveinn Gústafsson

Samþykkur framanritaðri veðsetningu sem þinglýstur eigandi að hluta í Baldursgötu 12, Reykjavík,

Brandur Brynjólfsson

Samþykkur framanritaðri veðsetningu sem þinglýstur eigandi fasteignarinnar nr. 138 við Sogaveg í Reykjavík,

Alexander Sigurðsson

Samþykkur framanritaðri veðsetningu sem þinglýstur eigandi hluta hússins að Maríubakka 12 í Reykjavík,

Sævar Pétursson

Vottar:

Hermann Svavarsson

Ásmundur Bjarnason“.

Í málinu hefur verið lagt fram svohljóðandi vottorð borgar-fógetaembættisins í Reykjavík, dags. 14. febrúar 1979:

„Stálvirkinn h.f. er skráð í Reykjavík 31. des. 1971. Úrskurðað gjaldþrota 31. okt. 1977. Stjórn félagsins var þannig skipuð: Alexander Sigurðsson, Sogavegi 138, Rvík, formaður, Sigurður Guðbrandsson, s. stað, gjaldkeri, og Hermann Svavarsson, Ránar götu 32, Rvík, meðstjórnandi. — Firmað rita tveir stjórnarmenn saman. — Framkvæmdastjóri með prókúru Alexander Sigurðsson. Auk þess prókúruhafi Hrafnhildur Bergþórsdóttir, Skip-holti 45, Rvík. Þetta vottast hér með.“

Af hálfu stefnda var lagt fram í málinu bréf til stefnda, dags. 14. maí 1976, undirritað af Sveini Gústafssyni f. h. Stálvirkjans h/f. Í því segir m. a. svo: „Í fjármagnsflæðiáætlun fyrir maí—ágúst er ekki gert ráð fyrir greiðslu á ca. kr. 5.600.000.- van-skilavíxlum, er liggja í Landsbanka Íslands, nauðsynlegt væri að breyta þessum skuldum í langtímalán t. d. til 5 ára.

Fyrirtækið á vel fyrir skuldum í dag, en áframhaldandi rekstrarfjárskortur mun leiða til þess, að það mun ekki geta staðið við skuldbindingar á réttum tíma og missa með því tiltrú bæði væntanlegra kaupenda og þeirra, er skipt er við með efni . . .“

Þá var og af hálfu stefnda lagt fram skjal, ódagsett og óundirritað, en ritað á bréfsefni Stálvirkjans h/f. Skjalið er svohljóðandi:

„Eftirfarandi skuldir hafa hlaðist upp vegna ónógrar fyrir-greiðslu.

Þessar skuldir verður Stálvirkinn hf. að fá breytt í tíu ára lán gegn tryggingu sem bankinn samþykkir.

Fallnir viðskiptavíxlar	kr.	889.682.-
Vextir af viðskiptavíxlum	—	800.000.-
Eigin víxlar	—	2.700.000.-
Óheimill yfirdráttur	—	618.183.-
Afurðalán skuld	—	5.612.000.-
Fallnir Sindravíxlar	—	2.782.000.-

13.401.865.- (svo)

Til að eðlilegur rekstur geti hafist, þarf Stálvirkinn h.f. að fá eftirfarandi fyrirgreiðslu:

1. Aukningu á afurðalánum í allt að 20.000.000.- til framleiðslu á vélum fyrir innanlandsmarkað, sem tryggur markaður er fyrir, og munum við ábyrgjast, að hreyfing á þessari aukningu verði ekki minni en sem svarar þrisvar á ári.
2. Sömu fyrirgreiðslu hvað hlaupareikning snertir eins og

var fyrir áramót, þannig að yfirdráttur megi fara í allt að 4.000.000,- innan hvers mánaðar.

3. Eðlileg víxlaviðskipti eins og var fyrir lokun á fyrirgreiðslu.
4. Eðlileg samkeppnislán eins og var fyrir lokun á fyrirgreiðslu.
5. Opna skuldareikning fasteignatryggðan, þar sem allir viðskiptamannavíxlar verða skuldaðir á innan mánaðar frá gjalddaga, og mun skuldin greiðast inná hann í samráði við banka og þann lögfræðing, sem um innheimtu sér.“

Fyrir dóminum skýrði Sveinn Gústafsson frá því, en hann starfaði hjá Stálvirkjanum h/f fram í júlí 1976, að hann héldi örugglega, að hann hefði séð um að ganga frá bréfinu, dags. 14. maí 1976, í samráði við Alexander Sigurðsson. Hið óundirritaða skjal kvaðst Sveinn hafa ritað, en skjöl af þessu tagi hafi verið unnin í sameiningu af honum og Alexander Sigurðssyni.

Þá kemur fram á vottorði Þórhalls Stígssonar, löggilts endurskoðanda, dags. 30. maí 1979, að samkvæmt rekstraruppgjöri hafi heildarsala Stálvirkjans h/f árið 1976 numið kr. 22.142.048.

Hinn 10. maí sl. gaf skýrslu fyrir dóminum stefnandi Alexander Auðunn Sigurðsson, stjórnarformaður Stálvirkjans h/f. Hann kvaðst vera hluthafi í Stálvirkjanum h/f og hafa séð um daglegan rekstur fyrirtækisins frá því í janúar 1971 og að því er sig minnti fram í maí 1975, en þá hefði Sveinn P. Gústafsson verið ráðinn fjármálagur framkvæmdastjóri. Alexander kvaðst ekki hafa annast útvegum þess láns, sem um getur í veðskuldabréfinu hér að framan. Hins vegar hefði hann útvegað þau veðleyfi, sem skráð eru á bakhlið veðskuldabréfsins. Sveinn P. Gústafsson hefði tilkynnt, að hann hefði fengið vitneskju um, að búið væri að veita Stálvirkjanum h/f vaxtaaukalan, en það hefði tilkynnt Sveinn Gunnlaugur Kristjánsson bankastjóri. Sömuleiðis hefði Sveinn skýrt frá því, að Stefán Pétursson, yfirlögfræðingur stefnda, hefði málið með höndum til framkvæmda, og kvaðst Alexander hafa snúið sér til hans. Þá hefði Stefán afhent sér veðskuldabréfið og beðið sig að útvega undirskriftir þeirra manna, sem veðleyfin ætluðu að gefa, hvað hann hefði gert. Að svo búnu hefði hann farið í Landsbankann, ritað undir veðskuldabréfið sem einn af stjórnarmönnum Stálvirkjans h/f og tjáð viðkomandi, að stjórn félagsins væri reiðubúin til að mæta og undirrita veðskuldabréfið, þegar þeir væru látnir vita og þegar ætti að afgreiða lánið til þeirra. Alexander kvað, að því

er sig minnti, að liðið hefði u. þ. b. vika, en þá hefðu þeir fengið tilkynningu í pósti um ráðstöfun lánsins og þá hafði verið búið að skuldajafna hverri einustu krónu lánsfjárhæðarinnar.

Alexander kvað Stálvirkjann h/f hafa fengið fyrirgreiðslu hjá afurðadeid Landsbankans frá því í júní 1975, sem hefði verið í formi yfirdráttarheimildar, í því skyni að framleiða vélar á lager. Eftir fjóra mánuði hefði þessi fyrirgreiðsla verið afturkölluð á þeirri forsendu, að fyrirtækið væri farið að skulda of mikið. Vegna þessa hefði fyrirtækið lent í miklum fjárhagsvandræðum. Sér hefði því verið kunnugt um, að Stálvirkinn h/f hefði átt ógreiddar skuldir í Landsbankanum, þegar vaxtaukalánið hefði verið veitt. Ekki hefði verið rætt um það við Landsbankann, hvert lánsféð hefði átt að renna, hvort það hefði átt að nota til að greiða skuldir Stálvirkjans h/f í Landsbankanum eða renna óskert til fyrirtækisins sem rekstrarfé. Þeirra skilningur á lánveitingunni hefði verið sá, að þeir hefðu óskað eftir því í gegnum Geir Hallgrímsson, þáverandi forsætisráðherra, að fá rekstrarfé, en hefðu ekkert samband haft við bankann um ráðstöfun fjárens á nokkurn hátt. Alexander sagði, að sér væri ekki kunnugt um, að um þetta atriði hefði nokkru sinni verið rætt við forráðamenn Landsbankans af forráðamönnum Stálvirkjans h/f.

Þegar hann hefði útvegað veðleyfin, hefðu engin skilyrði verið sett af hálfu þeirra, sem veðleyfin gáfu, en hann hefði tjáð þeim, þegar hann óskaði eftir því, að þeir gæfu veðleyfi, að þeir, þ. e. Stálvirkinn h/f, fengju lánsféð greitt út sem rekstrarfé, og mundi fyrirtækið geta staðið sig sem fyrr, ef það fengi þetta lán. Þeir, sem gáfu veðleyfin, hefðu gert það einungis á þeim forsendum, að lánsféð rynni til reksturs Stálvirkjans h/f, og gildi slíkt hið sama um sig sjálfan. Ekkert hefði verið rætt um að skrá skilyrði í veðleyfin. Enginn í stjórn Stálvirkjans h/f hefði skýrt forsvarsmönnum Landsbankans frá þessum skilyrðum.

Alexander kvaðst með undirritun sinni undir veðskuldabréfið hafa haft í hyggju að skuldbinda Stálvirkjann h/f, en hann hefði reiknað með því, að annar úr stjórn fyrirtækisins yrði kallaður til, því að undirritun tveggja stjórnarmanna þyrfti til að skuldbinda fyrirtækið.

Alexander kvaðst hafa skýrt Brandi Brynjólfssyni frá fjárhagsstöðu Stálvirkjans h/f, en ekki Sævari Péturssyni. Lands-

bankinn hefði séð um að láta þinglýsa og stimpla veðskulda-bréfið.

Stefnandi Brandur Brynjólfsson gaf skýrslu fyrir dóminum 10. maí sl. Hann skýrði m. a. svo frá, að stefnandi Alexander hefði skýrt sér frá því, þegar hann hefði beðið sig um að lána veð í eign sinni að Baldursgötu 12, að það veð ætti að tryggja greiðslu rekstrarláns, sem Stálvirkinn h/f mundi fá í Landsbankanum. Þetta veð hefði því verið lánað til tryggingar væntanlegu rekstrarláni, en ekki til tryggingar á greiðslu skulda Stálvirkjans h/f við Landsbankann. Alexander hefði skýrt sér frá högum Stálvirkjans h/f að nokkru leyti, m. a. því, að fyrirtækið lægi með mikla lagera, og það, sem helst stæði því fyrir þrifum, væri skortur á rekstrarfé. Brandur kvaðst hafa vitað, að fyrirtækið hefði verið í fjárhagsörðugleikum, hefði verið Landsbankanum skuldugt og bankinn hefði veitt því ýmsa fyrirgreiðslu. Sér hefði þó ekki verið kunnugt um, hversu miklar skuldir Stálvirkjans h/f við Landsbankann hefðu verið. Hann hefði gert ráð fyrir því, að eitthvað af þeim hefði verið gjaldfallið á þeim tíma, er hann gaf veðleyfið. Brandur kvaðst hafa haft hugmynd um, að greiðslustaða Stálvirkjans h/f hefði verið erfið á þessum tíma. Brandur kvað það skilyrði, sem hann hefði sett fyrir veðleyfinu, ekki hafa komið til vitundar lánveitandans fyrir sitt tilstilli, en hann hefði talið víst, að hann væri ekki að lána Stálvirkjanum h/f veð í eign sinni til þess, að með lánsfénu yrðu greiddar ótryggðar eða illa tryggðar kröfur Landsbankans. Alltaf hefði verið gert ráð fyrir því, ef Stálvirkinn h/f fengi veðleyfið, að á þann hátt fengi hann fé til þess að koma rekstri sínum á réttan kjöl. Stefnandi taldi það hafa verið hugsunarleysi sitt, að hann hefði ekki ritað skilyrði í veðleyfið. Brandur kvað þá Alexander hafa verið eina stadda á skrifstofu sinni, þegar hann gaf veðleyfið, og væri undirritun votta seinna til komin.

Alexander hefði sagt sér fljótlega af því, að hann hefði ekki fengið neitt rekstrarfé af vaxtaaukalaninu, heldur hefðu sér verið sendar ýmsar kröfur, sem legið hefðu í vanskilum á Stálvirkjann h/f sem aðalskuldara eða Stálvirkjann sem ábyrgðarmann. Brandur kvaðst þá ekki hafa gert neinar athugasemdir við lánveitandann út af veðsölu sinni. Brandur kvaðst hafa haft sem baktryggingu fyrir veðsölu á eign sinni framsal Alexanders á kaupsamningi, sem hann hefði gert um íbúð að Krummahólum 3 hér í borg. Brandur kvaðst hafa greitt kr. 1.000.000 af skuld Stálvirkjans h/f við Landsbankann, sem tryggð væri með veði

í Baldursgötu 12, og samningsdrög lögju fyrir um greiðslu eftirstöðvanna.

Hinn 10. maí sl. gaf skýrslu fyrir dóminum stefnandi Andrés Kristinn Sævar Pétursson og skýrði m. a. svo frá, að stefnandi Alexander hefði komið til sín og beðið sig að gefa veðleyfi, þar sem hann væri að útvega Stálvirkjanum h/f rekstrarlán. Það hafi legið alveg ljóst fyrir, þegar hann var að gefa veðleyfið, að veðið hefði átt að tryggja greiðslu rekstrarláns til Stálvirkjans h/f. Stefnandi Sævar kvaðst ekki mundu hafa gefið veðleyfið, ef lánið hefði átt að renna til þess að greiða skuldir Stálvirkjans h/f við Landsbankann. Sævar kvaðst ekki hafa kynnt sér, hvort skilyrðið hefði komist til vitundar forráðamanna Landsbankans. Sér hefði ekki verið kunn greiðslustaða Stálvirkjans h/f, þegar hann gaf veðleyfið, og hefði Alexander ekki skýrt sér frá öðrum atriðum varðandi hana nema því, að hann þyrfti að fá rekstrarlán. Sævar kvaðst sennilega ekki hafa gefið veðleyfið, hefði sér verið kunnugt um gjaldfallnar skuldir Stálvirkjans h/f í Landsbankanum. Hann hefði ekki hugsað út í það að rita skilyrðið í veðleyfið. Stefnandi Sævar kvaðst ekki vera tengdur Stálvirkjanum h/f á neinn hátt og aldrei starfað hjá fyrirtækinu. Hann væri aðeins góður kunningi Alexanders. Sævar kvaðst hafa fengið víxil, sem stefnandi Alexander hefði gefið út, en Stálvirkinn h/f samþykkt, sem tryggingu fyrir veðsölnunni. Sá víxill væri nú hjá lögmanni til innheimtu. Sævar kvaðst hafa fengið vitneskju um, að lánsféð hefði verið notað til að greiða skuldir Stálvirkjans h/f við Landsbankann, um það leyti er hú Stálvirkjans h/f var tekið til gjaldþrotaskipta, en hann hefði ekki gert neinar ráðstafanir gagnvart Landsbankanum.

Hinn 11. maí sl. kom fyrir dóminn sem vitni Sveinn Gústafsson. Hann skýrði m. a. svo frá, að hann hefði starfað frá því í apríl 1975 fram í júlí 1976 á skrifstofu Stálvirkjans h/f. Ætlunin hefði verið, að hann lærði starf framkvæmdastjóra og tæki síðan við því, en til þess hefði ekki komið. Hann hefði á þessum tíma unnið öll venjuleg skrifstofustörf. Hann kvaðst ekki vera né hafa verið hluthafi í Stálvirkjanum h/f. Hann kvað veðleyfi sitt ekki hafa verið bundið neinum skilyrðum, öðru en því, að það næði ekki til hærri upphæðar en einnar milljónar króna. Aldrei hefði verið rætt við sig um það skilyrði, að lánsféð rynni til reksturs Stálvirkjans h/f. Vitnið kvaðst hafa farið erlendis, rétt eftir að hann hefði gefið veðleyfið. Hann hefði ekki haldið áfram störfum hjá Stálvirkjanum h/f, eftir að hann kom úr þeirri

för, en sér hefði verið vikið úr starfi. Vitnið kvaðst hafa haft afskipti af lánsfjárútvegum í fyrstu, farið á milli með pappíra, rætt við einn lögfræðing og bankastjóra Landsbankans. Hins vegar hefði hann verið hættur störfum hjá Stálvirkjanum, þegar lánið var veitt. Þegar hann hefði starfað að lánsfjárútvegum, hefði ekki verið búið að ganga endanlega frá því, hvert lánsféð skyldi renna, en í umræðum um það hefði verið talað um að gera upp ákveðnar skuldir Stálvirkjans h/f í Landsbankanum og því gert ráð fyrir, að lánsféð rynni til þess að einhverju leyti. Vitnið kvaðst hafa víxil að fjárbæð kr. ein milljón, samþykktan af stefnanda Alexander, til tryggingar veðsetningu sinni.

MÁLSÁSTÆÐUR OG LAGARÖK.

Stefnendur.

Af hálfu stefnenda er því haldið fram, að ráðstöfun á lánsfénu til þess að greiða gjaldfallnar skuldir Stálvirkjans h/f í Landsbankanum hafi verið brot á öllu því, sem um hafi verið samið varðandi ráðstöfun lánsfjárisins, en hún hafi farið fram, án þess að nokkurt samráð væri haft við forráðamenn Stálvirkjans h/f. Ekkert af lánsfénu hafi runnið til Stálvirkjans h/f sem rekstrarfé og hafi það verið brot gegn þeim, er lánað hafi veð. Stefnendur hafi ekki hafist handa um að fá veðsöluna ógilta, fyrr en Landsbankinn hafi byrjað innheimtutilraunir á gjaldföllum afborgunum af láninu.

Á veðskuldabréfinu séu formgallar. Það sé einungis undirritað af einum stjórnarmanni Stálvirkjans h/f, en samkvæmt 17. gr. samþykktu hlutafélagsins þurfi undirskrift tveggja stjórnarmanna til þess að skuldbinda félagið. Enda þótt prókúruhafi félagsins hafi undirritað veðskuldabréfið, þá nægi sú undirritun ekki til þess að skuldbinda hlutafélagið, þegar um skuldbindingu af þessu tagi sé að ræða, en lánsféð hafi verið mjög stórt hlutfall af rekstrartekjum fyrirtækisins árið 1976. Því sé tvímælalaust, að undirskrift tveggja stjórnarmanna hafi verið nauðsynleg í þessu tilviki, og þar sem hún sé ekki fyrir hendi, sé veðskuldabréfið ógilt og þar með veðsetning fasteigna stefnenda.

Þá sé veðsala stefnenda ógild vegna brostinna forsendna. Upplýst sé í málinu, að ætlun stefnenda hafi verið, að lánsféð rynni beint til reksturs Stálvirkjans h/f, en ekki til þess að greiða skuldir fyrirtækisins í Landsbankanum. Stjórnendum Landsbank-

ans hljóti að hafa verið eða mátt vera það ljóst, að menn, fyrir-tækinu óbundnir, hefðu ekki lánað veð í fasteignum sínum til þess að tryggja greiðslu vanskilaskulda Stálvirkjans h/f í Lands-bankanum. Þeir hafi ekki kannað, hvort stefnendur vildu gefa þessa tryggingu. Það, að bankastjórar Landsbankans hafi ekki viljað gefa skýrslu fyrir rétti, gefi löglíkur fyrir því, að þeir hafi vitað um vilja þeirra, er veðleyfin hafi gefið. Landsbank-inn geti því ekki byggt rétt á veðsölu stefnenda samkvæmt 32. gr. laga nr. 7/1936.

Stefndi.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að forsvarsmenn Stál-virkjans h/f hafi óskað eftir fyrirgreiðslu, m. a. til að greiða gjaldfallnar skuldir fyrirtækisins í Landsbankanum. Þessi lána-fyrirgreiðsla hefði ekki átt að hafa í för með sér, að skuldir Stálvirkjans h/f í Landsbankanum ykjust sem láninu næmi, heldur að gjaldföllum skuldum yrði breytt í lán til lengri tíma. Fullyrðing stefnenda um, að forráðamönnum Landsbankans hafi mátt vera ljóst, að til þess hafi verið ætlast, að lánið yrði greitt út sem rekstrarfé til Stálvirkjans h/f, eigi ekki við nein rök að styðjast. Um það hafi aldrei verið rætt eða samið. Frá veð-skuldabréfinu hafi verið gengið á venjulegan hátt og hafi for-ráðamenn Stálvirkjans h/f fengið það tilbúið til undirritunar og útvegunar veðleyfanna.

Þess beri að gæta varðandi málsástæður stefnenda, að veð-skuldabréf séu ekki formbundin skjöl. Veðskuldabréfið hafi verið undirritað af prókúruhafa Stálvirkjans h/f, Alexander Sigurðssyni. Skilgreining á prókúru sé sú, að prókúruhafa sé heimilt að annast allt varðandi rekstur viðkomandi fyrirtækis, nema selja eða veðsetja eignir þess. Varðandi lántökuna þá hafi ekki verið um að ræða, að hún hafi átt að hafa í för með sér aukningu á skuldum fyrirtækisins, heldur hafi lausaskuldum verið breytt í lán til lengri tíma. Þótt í undirritun Alexanders vanti pr. pr., þá sé ljóst, að Alexander hafi ritað undir veð-skuldabréfið sem prókúruhafi og sé skuldbinding fyrirtækisins gild að lögum. Þá sé ekkert annað komið í ljós en Stálvirkinn h/f vilji standa við skuldbindingu sína og hafi af hans hálfu engin tilraun verið gerð til þess að fá umrætt veðskuldabréf ógilt. Af hálfu Stálvirkjans h/f hafi því ekki verið mótmælt, að fyrirtækið sé bundið af veðskuldabréfinu, né heldur hafi komið fram mótmæli gegn ráðstöfun lánsfjárins. Mótmæli hafi fyrst

komið fram frá stefnanda Alexander, þegar Stálvirkinn h/f hafi verið tekinn til gjaldþrotaskipta. Alexander hafi verið kunnugt um, að fyrirtækið hafi verið í stórfelldri skuld við Landsbankann, og hafi vitað, að lánsféð hafi átt að renna til þess að greiða þær.

Það hafi verið hinn 11. apríl 1978, að Landsbankinn hafi beðið um uppboð á hinum veðsettu eignum. Áður hafi Landsbankinn reynt að innheimta skuldina samkvæmt veðskuldabréfinu hjá Stálvirkjanum h/f og hafi honum verið tilkynnt, að veðskuldabréfið væri allt fallið í gjalddaga. Það sé hins vegar tveim árum eftir að veðsetningin hafi farið fram, að reynt sé að finna ástæður til að ógilda hana. Slíkar ástæður séu ekki fyrir hendi. Hvergi komi fram, hvorki munnlega né skriflega, að veðleyfi stefnanda hafi verið bundin skilyrðum. Aldrei hafi verið minnst á slíkt við forráðamenn Landsbankans eða neitt af slíku tagi komið til vitundar þeirra. Þá hafi verið útilokað fyrir stefnanda Brand að binda veðleyfi sitt slíkum skilyrðum, því að hann hafi vitað, að bankinn láni aldrei til viðbótar, nema samið sé um leið um greiðslu þeirra skulda, sem í gjalddaga séu fallnar. Það komi heldur ekki fram í skýrslum stefnanda, að þeir hafi sett þetta skilyrði. Því eigi málsástæður stefnanda ekki við nein rök að styðjast.

FORSENDUR DÓMSINS OG NIÐURSTAÐA.

Samkvæmt framburði stefnanda fyrir dóminum virðast þeir hafa gert ráð fyrir því, að fé það, sem Stálvirkinn h/f fékk að láni hjá Landsbankanum, rynni beint til reksturs fyrirtækisins, en ekki til þess að greiða gjaldfallnar skuldir þess í Landsbankanum. Þannig virðist til komið það skilyrði, sem þeir telja sig hafa sett fyrir því að leyfa veðsetningu fasteigna sinna til tryggingar greiðslu framangreinds láns. Fram kemur í málinu, að tveim stefnendum var kunnugt um gjaldfallnar skuldir Stálvirkjans h/f í Landsbankanum. Eins og sjá má af bréfi Stálvirkjans h/f til Landsbankans, dags. 14. maí 1976, og skjali því, sem greint er frá í upphafi dómsins, er af hálfu Stálvirkjans h/f lögð á það áhersla gagnvart stefnda, að skuldum fyrirtækisins verði breytt í langtímalán.

Af veðskuldabréfinu má sjá, að hin rituðu veðleyfi eru án annarra skilyrða en þeirra, að fasteignirnar eru veðsettar til tryggingar greiðslu tiltekinna upphæða. Ef stefnendur höfðu í

hyggju á þeim tíma, er þeir gáfu leyfi til veðsetningar fasteigna sinna, að binda þau skilyrðum, þar þeim að rita slík skilyrði í veðleyfin eða með öðrum hætti koma þeim til vitundar lánveitanda. Af hálfu stefnenda er viðurkennt, að það hafi þeir eigi gert, og sömuleiðis er upplýst af stjórnarformanni Stálvirkjans h/f á þessum tíma, stefnanda Alexander, að enginn úr stjórn fyrirtækisins hafi skýrt forráðamönnum stefnda svo frá, að veðleyfin væru skilyrt. Ekki er leitt í ljós, að aðrir aðilar hafi skýrt forráðamönnum stefnda frá þessu, og því er alfarið mótmælt af hálfu stefnda, að hann hafi haft nokkra slíka vitneskju. Ekki verður talið, að aðdragandi lánveitingarinnar og ástand fjármála Stálvirkjans h/f á þeim tíma, er lánið var veitt, hafi verið þess eðlis, að af þeim sökum hafi forráðamönnum Landsbankans verið ljóst eða mátt vera ljóst, að veðleyfi stefnenda væru bundin skilyrðum, eins og þeir halda fram. Þá er ekki í ljós leitt, að forsvarsmenn Stálvirkjans h/f hafi gert um það samkomulag við stefnda, að fyrirtækið fengi lánsféð til eigin ráðstöfunar, en það rynni ekki til greiðslu gjaldfallinna skulda fyrirtækisins í Landsbankanum, en stefnandi Alexander sagði fyrir dóminum, að um það hefði ekki verið rætt við forráðamenn stefnda.

Samkvæmt því, sem að framan er rakið, verður ekki fallist á þá málsástæðu stefnenda, að veðsetningu fasteigna þeirra eigi að ógilda vegna brostinna forsendna.

Af hálfu stefnenda er því og haldið fram, að veðsetningu á fasteignum þeirra eigi að ógilda af þeim sökum, að undirritun sú, sem á veðskuldabréfinu er, bindi ekki Stálvirkjann h/f og þar af leiðandi sé veðsetning fasteigna þeirra ógild.

Rétt þykir að taka hér sérstaklega fram, að stjórnarformaður Stálvirkjans h/f og prókúruhafi, stefnandi Alexander, skýrði svo frá fyrir dóminum, að hann hefði haft í hyggju að skuldbinda Stálvirkjann h/f með undirritun sinni, en gert ráð fyrir því, að annar stjórnarmaður yrði kallaður til, því að undirritun tveggja stjórnarmanna þyrfti til að skuldbinda fyrirtækið.

Telja verður stefnendum heimilt að hafa þessa mótbáru uppi gegn gildi skuldabréfsins gagnvart stefnda, enda þótt ekki sé leitt í ljós, að af hálfu Stálvirkjans h/f hafi henni neins staðar verið hreyft.

Framangreind málsástæða stefnenda snertir á engan hátt efni veðskuldabréfsins eða þær ástæður, sem leiddu til þess, að það var gefið út, heldur einungis form þeirrar undirritunar, sem nægjanleg megi teljast til að skuldbinda fyrirtækið Stálvirkj-

ann h/f. Í þessu máli verður ekki tekin afstaða til þess, hvers konar undirritun telst vera nægileg til ótvíræðrar skuldbindingar Stálvirkjans h/f. Hins vegar verður að telja vegna þess, að hverju mótbáran beinist, og eins vegna annarra atvika málsins, að hún sé þess eðlis, að stefnendur geti ekki byggt á henni rétt til þess að fá veðsetningar sínar ógiltar, og verður hún því ekki tekin til greina.

Samkvæmt framansögðu ber að sýkna stefnda af kröfum stefnenda. Málskostnaður, sem stefnendur greiði stefnda in solidum, telst hæfilega ákveðinn kr. 200.000.

Friðgeir Björnsson, settur borgardómari, kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndi, Landsbanki Íslands, skal vera sýkn af kröfum stefnenda, Alexanders Sigurðssonar, Brands Brynjólfssonar og Sævars Péturssonar. Stefnendur greiði stefnda in solidum kr. 200.000 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Þriðjudaginn 27. október 1981.

Nr. 162/1979. **Jórunn Melax**

(Jón E. Ragnarsson hrl.)

gegn

Hilmari Ingimundarsyni

(sjálfur).

Uppboðsmál. Veðskuldabréf.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Björn Sveinbjörnsson, Benedikt Sigurjónsson, Magnús Þ. Torfason, Sigurgeir Jónsson og Þór Vilhjálmsson.

Áfrýjandi hefur skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 5. september 1979. Hún krefst þess aðallega, að kröfu stefnda um nauðungaruppboð á íbúð hennar Asparfelli 10, 7. hæð A,